ŠIMTO VAIKŲ MOTINA — S. VENCLAUSKIENĖ

EL. GIMBUTIENĖ

S. VENCLAUSKIENĖ

Jei ji būtų buvusi ne lietuvė, o amerikonė, anglė ar prancūzė, tikrai būtų buvusi atžymėta kaip "woman of the year" ar būtų įtraukta į kitokį garbingiausių moterų sąrašą. Tačiau didesnę savo gyvenimo dalį Stanislova Jakševičiūtė-Venclauskienė išgyveno Lietuvoje, Šiauliuose. Gimė ji 1874 metais Šiauliuose, gimnaziją baigė Rygoje ir čia ėmė studijuoti scenos meną; vėliau tobulinosi Petrapilyje. Pasirodė esanti gabi aktorė. Pradžioje savo profesiją pritaikė tarnaudama rusų teatre Šiauliuose; kartu dalyvavo bebundančiame lietuvių visuomenės gyvenime; surežisavo ir pati vaidino pirmame viešame lietuvių spektaklyje "Amerika pirtyje" 1900 metais. (Kun. Ylos duota 1899 metų data), vėliau vaidinimą pakartojo Vilniuje.

1902 metais Jakševičiūtė ištekėjo už advokato Kazimiero Venclauskio ir keletą metų su juo gyveno Rygoje. Kazimieras Venclauskis buvo žymus lietuvių visuomenės veikėjas, daugelio organizacijų steigėjas, socialdemokratų atstovas Steigiamajame Seime, Šiaulių miesto burmistras.

Begyvendamas Rygoje, kartu su žmona rengė lietuviškus vaidinimus ir už surinktus pinigus, pridėdamas nemaža savų, steigė ir išlaikė lietuviškas pradžios mokyklas — Rygos priemiesčiuose jų buvo keletas. Persikėlusi į Šiaulius 1908 metais, ponia Venclauskienė įsitraukė į vietinę labdaros bei kultūrinę veiklą.

Augindama dvi savo dukras, Gražvilę ir Danutę, Venclauskienė priimdavo kiekvieną pamestinuką, rastą prie jos durų slenksčio. Ne tik Šiaulių miesto bet ir tolimesnių apylinkių žmonės veikiai apie tai sužinojo. Mergaitė, susilaukusi pavainikio, žinojo, kad jos kūdikis, atsiradęs prie Venclauskių namų durų, bus tinkamai išaugintas ir išauklėtas, gaus garbingą pavardę — bus įsūnytas, įdukrinta. Viena tokių auginčių. Marytė Venclauskaitė, vėliau D. Jurkaus žmona, besimokydama Fredos sodininkystės mokykloje, ne kartą man pasakojo apie šiltą, tikrai motinišką Venclauskienės santykį su savo auginčiniais. Jų visuomet buvo nemaža namuose; įvairaus amžiaus — nuo kūdikio iki universiteto studento. Nebuvo daroma jokio skirtumo tarp tikrų Venclauskaičių ir globotinių — kiekvienas buvo lygiai mylimas, prižiūrimas, mažiau ar daugiau išmokslinamas, į savistovų gyvenimą paruošiamas.

Skautininkės V. Barmienės žodžiais, Venclauskienė ypatingai globojo atsilikusius bei luošus vaikus. Prof. St. Ylos knygoje "Dievas Sutemose" mini kurčią-nebyli berniuką. Jis buvo išmokytas nebylių kalbos ir rašto nebylių mokykloje, paruoštas skautų įžodžiui, vėliau baigė amatų mokyklą. Laikui bėgant, įsitaisė savo amato dirbtuvę ir galėjo savarankiškai gyventi. Luoša, vos šliaužioti bepajėgusi mergaitė, po eilės Venclauskienės rūpesčiu padarytų operacijų, vėl pradėjo vaikščioti ir gyventi normalų gyvenimą. Iš kažkurios kelionės Venclauskienė parsivežė luošą berniuką, su pritraukta koja. Vėl nepagailėta didelių išlaidų, operacijų vaiko gydymui. Šis advokato šeimos globotinis baigė gimnaziją ir vėliau Žemės Ūkio Akademiją.

Nors advokato pajamos buvo nemažos, ir didesnė jų dalis tekdavo žmonai, "jos vaikų" aprūpinimui, jų retai užtekdavo didžiulės šeimos išlaikymui. Stanislavai reikėjo ne vieną savo Šiauliuose esamų sklypų parduoti, norint padengti vis didėjančias globotiniams gelbėti išlaidas. O tų auginčinių, skautininkės Barmienės, asmeniškai pažinojusios Venclauskių šeimą, teigimu, buvo gal koks šimtas. Nemažiau jaunuolių buvo vienu ar kitu būdu sušelpta, užmokėta už mokslą, "paskolinta" traukinio bilietui, vykstant kitur mokytis, nupirkta reikalingų knygų.

Kartą skautininkė Barmienė man pasakojo, kaip buvo siuvami advokato drabužiai: kiekvieną kartą, kai Venclauskiui prireikdavo naujos eilutės ar apsiausto, siuvėjui buvo užsakomi keli paltai, kelios eilutės — pačiam advokatui iš geresnės medžiagos, stambesnių išmierų ir po 2—3 jaunuoliškam stotui, kiek pigesni. Gerbiamas tėvelis net nesistebėjo kodėl jo siuvėjo sąskaitos būdavo tokios aukštos. Iš Marytės Jurkienės girdėjau apie Venclauskienės namų reikalų organizavimą. Didžiulius maisto kiekius, kasdien keliolikos vaikų šeimos sunaudojamus, buvo stengiamasi pagaminti savo pačių Šiaulių ribose esančiame ūkyje. Namuose be pertraukos veikė nemaža skalbykla, kuri aptarnaudavo ne tik vietoje gyvenančių globotinių, bet ir visų tų, kurie gyvendami toliau, pajėgdavo savo baltinius pristatyti. Vyresnės mergaitės turėjo padėti prižiūrėti mažesniuosius, pati Venclauskienė adė globotinių kojines. Venclauskiams važiuojant vasaroti Palangon, su jais vykdavo ne tik tuo metu buvusieji namiškiai augintiniai, bet ir nemažas skaičius visai svetimų vaikų, kuriems reikėdavo pataisyti sveikatą.

Kai namai buvo pilni vaikų, atsitikdavo, kad koks nors išdykėlis, nežiūrint griežčiausios drausmės, įsiveržda vo į advokato kabinetą ir pridarydavo eibių. Kilusiai audrai numalšinti — pasakojo p. Barmienė, Stanislova pakviesdavo vyro draugų, privaišindavo juos įmantriausiais skanėstais ir viešai pabučiuodavo savo Kazimiero ranką, tuo būdu atgaudama nusikaltėliui teisę toliau naudotis jo namų prieglobsčiu. O vaikai, surinkti iš visų pasviečių ne visi buvo klusnūs ir gero būdo, bet visi buvo vienodai mylimi ir kiekvienam, gal negabiems net daugiau, buvo stengiamasi duoti kuo daugiau išsiauklėjimo bei mokslo, kad pagal savo gabumus galėtų vėliau savarankiškai gyventi.

Stanislova Venclauskienė buvo tvirta skautė. Įstatui "Dievui, artimui ir Tėvynei" ištikamai ir nuoširdžiai tarnavo, buvo pamaldi. Nežiūrint to, kad jos vyras buvo kairesnių pažiūrų, ji kas sekmadienį, atsivesdavo visą savo vaikų būrelį Mišių išklausyti. Kun. Ylos žodžiais, kartu su savo vyru rėmė bažnyčias savo lėšomis: išpuošė Šv. Petro ir Povilo bažnyčios altorių, dideles sumas paaukojo Plungės statomai bažnyčiai. Stanislovai buvo artimi ne tik vaikai bei jaunimas. Ji sušelpdavo kiekvieną pasibeldusį į jos duris: elgetos vyrai gaudavo daugiau išmaldos, nes Stanislovai moterys atrodė gudresnės, landesnės ir galinčios geriau pačios save aprūpinti.

• MOTERYS PASAULYJE

Prof. dr. Marija Gimbutienė, archeologė, šių metų pradžioje sulaukė 50 m. amžiaus. Kilimu vilnietė, gydytojų (Danieliaus ir Veronikos Alseikų) duktė, mokslus išėjusi Vilniuje, Tiubingene ir Bostone. Būdama trijų dukrelių motina, kaip ir visos karo išblokštos moterys, menininkės ar mokslininkės, visą kelią turėjo gana sunkiai kopti į savo dabar jau pasiektą padėtį ir garbę. Sunkiu darbu ir stipendijomis pasiramstydama, ypač lemiama 1961-2 m. stipendija moksliniam darbui Stanfordo universitete, ji prisiyrė iki Kalifornijos universiteto (UCLA) profesorės ir muziejaus kuratorės pareigų; čia ir dirba iki šių dienų. Kasmet ji atlieka dideles keliones po Europą ir kitus kraštus, archeologinių tyrinėjimų, konferencijų tikslais, vadovaudama priešindoeuropinės civilizacijos studijiniams kasinėjimams (Jugoslavijoj, Graikijoj). Tuo pačiu metu profesorė rašo mokslinius straipsnius ir leidžia veikalus anglų kalba, kurių žymesni: Prehistory of Eastern Europe, Bronze Age Cultures of Central and Eastern Europe, The Balts, The Slavs ir kt.

Šių metų balandžio mėnesį Profesorė buvo trims savaitėms išvykusi į Graikiją — svarbiai archeologų konferencijai vadovauti. Mokslinias tikslais apvažinėjo visą Graikiją, Ispaniją, gaudama naujų pareigų ir privilegijų savo darbo laukuose: į Olandiją ji yra kviečiama profesoriauti visiems metams, kur žada vykti, gal būt, 1973 m.

Prof. M. Gimbutienė yra veikli ir lietuvių kultūros baruose. Ji priklauso, be kitų reikšmingų sambūrių, Los Angeles, Calif. Dailiųjų Menų Klubui, kadangi ji nėra vien mokslinės kūrybos autorė, bet visa širdim domisi lietuvių liaudies ir įvairiopu menu, literatūra, poezija, muzika. Profesorė gyvena Topangoj, Kalifornijoje; vietą gyventi čia pati pasirinko: žavią vaizdais, poetišką. Su ja gyvena dukros Živilė ir Rasa; Danutė jau ištekėjusi ir turi sūnelį Dainių. Dr.

Kaip ir jos vyras, Venclauskienė nevengė savivaldybinio darbo ir kelis kartus buvo renkama į Šiaulių savivaldybę. Ji buvo gili patriotė. Gyvendama J.A.V. Waterbury (Mass), daug pasninkaudavo ir atsisakydavo pagrindinių patogumų, nes, girdi, Lietuvoje žmonės daugiau kenčia (V. Barmienė). Vos jai įsigyvenus Waterbury, ištiko ją potvynio nelaimė — pratrūkus tvenkinio pylimui visa eilė namų, stovėjusių upės pakrantėje, tapo vandens nuplauti, kaip kokios skiedros. Tik didelio policininkų pasišventimo dėka tapo išgelbėtos Stanislovos ir jos dukters Danutės gyvybės. Senutė Venclauskienė, netekusi viso, ką dar turėjo, nė kiek nenusiminė — "galėjo būti dar blogiau", "nėra to blogio, kuris neišeitų į gerą" ir t. t. Štai kokia buvo jos gyvenimo filosofija. Visi, kas ją pažinojo, stebėjosi jos optimizmu ir nuotaikos giedrumu.

Skautininkė Stanislava Venclauskienė mirė Waterbury, 1958 metų sausio 16 dieną — sulaukusi 84 metų, palikdama tikrai nemažą gedinčių šeimą.

* * * *

Kat. Mot. D-jos Prisikėlimo par. skyrius, š. m. spalio mėn. 24 d. iškilmingai paminėjo 15 metų veiklos sukaktį. Invokacija — **kleb. P. Barius, OFM;** veiklos apžvalgą priminė dabartinė skyr. pirm. **L. Murauskienė;** įdomią paskaitą, "Rašytoja Pearl S. Buck", skaitė A. Sungailienė. Programą išpildė Detroito tautinių šokių grupė **"Šilainė";** vadovė — **G. Gobienė,** pranešėja — **K. Veselkaitė,** akordeonistas — **A. Čerškus,** solistas — **J. Vaškevičius,** akompaniatorius — **J. Govėdas;** apšvietimas — **J. Žadavičius,** programos pranešėja — **R. Sakalaitė.** Iškilmės praėjo su dideliu pasisekimu.

Sol. G. Čapkauskienė — sėkmingai koncertuoja įvairiose J. A. V. vietovėse.

Kalifornijos Lietuvių Dienos proga vyko paroda, kurioje dalyvavo: **E. Gimbutienė** — kriauklių dirbiniai, **N. Kentienė** — kilimai ir keramika, **J. Šlapelytė** — tautiniai audiniai ir t. t. Taip pat vyko ir meninė programa, kurią išpildė: pian. **R. Apeikytė,** muz. **G. Gudauskienė,** sol. **B. Dabšienė** ir kiti.

ADELAIDĖS

L. K. M. D-JOS

AKTYVIOS NARĖS

IŠ K.

A. VISOCKIENĖ,

S. JANKAUSKIENĖ

E. KARVELIENĖ

(nuotr. A. Budrio)